In Babylon

In Babylon

Marcel Möring, 1997
Geschreven door Nienke van Leverink

In 1997 publiceert Marcel Möring zijn derde roman *In Babylon*. Er worden meer dan 100.000 exemplaren van verkocht en Marcel Möring wint er de Gouden Uil en de Jonge Gouden Uil mee. Het boek wordt ook vertaald in het Engels, Frans, Duits, Hebreeuws, Spaans, Deens, Zweeds en Bengali.

In Babylon begint als een klassiek spookverhaal, maar blijkt ook een Holocaust-roman te zijn. Nathan Hollander en zijn nichtje Nina zitten ingesneeuwd in het landhuis van hun oom Herman, die onlangs is overleden. Er is geen gas, water of stroom. Alle meubels zijn in het trapgat gestouwd, waardoor de toegang naar boven is gebarricadeerd. Op de eerste verdieping blijken boobytraps te zijn geïnstalleerd.

Nathan is sprookjesschrijver. Hij heeft het landhuis van oom Herman geërfd op voorwaarde dat hij een biografie over hem schrijft. Het manuscript van die biografie heeft hij meegenomen naar het huis. Door middel van dat manuscript, Nathans herinneringen en de gesprekken tussen Nathan en Nina leer je de familiegeschiedenis kennen.

De familie Hollander is een Joodse familie. Nathans biografie begint bij betovergrootoom Chaïm Levie, een Oost-Europese klokkenmaker uit de 17e eeuw. Oom Chaïm wordt vermoord tijdens de pogrom van 1648. Een pogrom is een geweldsuitbarsting tegen een bepaalde groepering, in dit geval de Joodse gemeenschap. Na de dood van oom Chaïm trekt zijn neef Magnus naar het westen en vestigt zich uiteindelijk in Rotterdam. In 1939 trekt de familie verder naar het westen, ze vluchten met de boot naar Amerika. In Amerika werkt Nathans vader Manny mee aan de ontwikkeling van de atoombom.

Na een paar dagen in het huis gaan Nathan en Nina met elkaar naar bed. Weer later verdwijnt Nina zonder een spoor achter te laten. Nathan gaat op onderzoek uit op de zolder. Dan beginnen er twee verhalen door elkaar te lopen: in het ene verhaal vindt Nathan een onderkoelde Nina op zolder, in het andere verhaal vindt Nina een onderkoelde Nathan op zolder. Het wordt nooit duidelijk wat er nu precies is gebeurd. Als ze weer in de bewoonde wereld zijn, krijgen Nathan en Nina ruzie en reist Nathan naar Israël, waar hij de rest van zijn leven zal doorbrengen.

In Babylon bestaat uit allerlei fragmenten, sprookjes, herinneringen en dromen, waardoor het soms lastig is de draad vast te houden. Daardoor valt niet meteen op dat de Holocaust een grote rol speelt in deze familiegeschiedenis: oom Chaïm is vermoord tijdens een pogrom, de grootouders van Nathan verdwijnen tijdens de oorlog stilzwijgend uit het verhaal en oom Herman is aanwezig bij de bevrijding van concentratiekamp Bergen-Belsen. De Holocaust wordt nooit letterlijk genoemd, *In Babylon* blijft als het ware om die vernietiging van zes miljoen Joden heen cirkelen.

Thema's

Het motto van dit boek is een citaat van de Poolse schrijver Isaac Deutscher: 'Trees have roots. Jews have legs.' Dit verwijst naar 'de Wandelende Jood', een mythische figuur die veroordeeld is om tot het einde der tijden over de wereld rond te dwalen. Dat is ook een thema van het boek: de familie Hollander bestaat uit 'reizigers', uit 'verstekelingen in de tijd', zoals zo veel Joodse families.

Een ander belangrijk thema van het boek is entropie, een natuurkundig begrip dat ervan uitgaat dat alles steeds ingewikkelder wordt en uiteindelijk in chaos zal eindigen. De vorm van de roman illustreert dat principe: het verhaal wordt steeds ingewikkelder en eindigt in onduidelijke fragmenten.

Gotiek en spoken

In Babylon is opgezet als een typisch gotieke roman. *Gothic novels* spelen zich vaak af op afgelegen plaatsen waar griezelige dingen gebeuren. De personages in *In Babylon* zijn zich ervan bewust dat ze in een griezelverhaal lijken beland en maken daar zelfs grapjes over: 'Het lijkt wel een spookhuis' of 'Welkom in Blauwbaards kasteel'. *In Babylon* verwijst naar bekende gotieke verhalen als *Jane Eyre* van Charlotte Brontë, *Rebecca* van Daphne du Maurier en *The Fall of the House of Usher* van Edgar Allan Poe.

In gotieke romans komen vaak spoken voor. Zij overschrijden de grens tussen heden en verleden en tussen dood en levend. In *In Babylon* wordt Nathan bezocht door de geesten van betovergrootoom Chaïm en neef Magnus.

Het gotieke is een genre (een spookverhaal), maar kan ook worden toegepast als leesstrategie (een manier om een boek te analyseren). De aanwezigheid van het gotieke hint op grensoverschrijdingen als taboes, geheimen en een breuk tussen heden en verleden. Het gotieke aspect van een verhaal kan je dus op het spoor zetten van een alternatieve analyse, zoals bijvoorbeeld een feministische of postkoloniale lezing van een roman. Andere auteurs die gotieke elementen in hun romans verwerken zijn Hella S. Haasse, Renate Dorrestein, Virginie Loveling, W.F. Hermans en Frans Kellendonk.

Het gotieke in *In Babylon* wijst op een onderdrukt verhaal dat zich naar de voorgrond wringt: de Jodenvervolging die als een rode draad door de Europese geschiedenis en de persoonlijke geschiedenis van de familie Hollander loopt.

Tweede generatie

Marcel Möring (Enschede, 1957) is een tweedegeneratieschrijver. Dat betekent dat hij zelf de oorlog niet heeft meegemaakt, maar zijn ouders wel, wat zijn schrijverschap en wereldbeeld heeft beïnvloed. Luister bijvoorbeeld naar zijn 4 mei-lezing *Mens en medemens*. Andere tweedegeneratieschrijvers zijn Arnon Grunberg en Jessica Durlacher. De boeken van Marcel Möring behandelen de Joodse geschiedenis, de Holocaust en de zoektocht naar een thuis. Veel van zijn boeken verwijzen ook naar elkaar. *In Babylon* wordt gezien als de opmaat naar de trilogie *Dis/Louteringsberg/Eden*, waarin Möring verder experimenteert met verhaal en vorm.

Marcel Möring, 4 mei-lezing 2023

De 4 mei-voordracht in De Nieuwe Kerk in Amsterdam werd in 2023 gegeven door schrijver Marcel Möring.

Verder lezen

- Ernst Jan Rozendaal, ‘Marcel Möring’: Kritisch Literatuur Lexicon.
- Nora van Laar, ‘In Babylon’, Lexicon van Literaire Werken.
- Rosemarie Buikema en Lies Wesseling, *Het heilige huis. De gotieke vertelling in de Nederlandse literatuur*. Amsterdam 2006.

https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/in-babylon